

A HIGH-TECH KLASSZICISTA

Turczi István: SMS 66 kortárs magyar költőnek

Turczi István társasági-társalgási verseskötetet írt. Olyat, amelyben két összetevő hat. Egyrészt a karteziánus világ – és szubjektumképből, a Felvilágosodás hagyományából eredő pedagógiai jellegű „üzenet”, másrészt a gép „ontológiáját”, a neoavantgárd hatását magában foglaló SMS-média összeötvozése. Hatvanhat költőhöz szólnak az SMS-ek. A Kossuth-díjasoktól a kezdőkig. A költő által ki-, feltalált műfaj szabályainak megfelelően egy „rövid szöveges üzenet” 160 karakterig terjedhet. Ahol hosszabb, ott 2–3, ritkán 4 részletben küldte át az SMS-t. A címzettek válaszverset is írhatnak a 06/3030–30066-os sms-fogadószámra. Adva van tehát a média korszakváltásánál is sokat emlegetett interaktivitás. A kötet mottója egy Vas István-idézet: „Élet, te légy az én művészetem!”, s valóban az egész könyv értelmezhetőségi keretét kijelöli az életszerűség.

A költő korábbi műveit tekintve, az értelmezés munkáját az nehezítette meg, vagy inkább az hozta zavarba, hogy a neoavantgárd poétikai eszközei nem a (neo)avantgárd világképéhez kapcsolódtak, nem „szervesültek”, hanem mintegy mesterségesen illeszkednek egy alapvetően és döntően karteziánus világképéhez. Tehát nem a jelentés és szubjektum esetlegességét és szétszóródását igenlő szemlélet volt jelen a Turczi-költemények háttérében, hanem a művészetet a kultúrához, az élethez, az élet racionális megszervezéséhez viszonyuló etikai magatartás. A befogadásban a neoavantgárd poétika ebben a perspektívában hatott. Komolytalanságként tudott csak megjelenni, szerepszerűen, tehát a lírai éntől és annak világképétől elválasztottan. A szerepszerűségből eredt Turczi költeményeinek erőteljes gesztusjellege, az élesen karikírozott póz, az ötlet hangsúlyozott jelenléte.

Ebből következik, hogy Turczi István kitágította a hagyományos líra-szemlélet kereteit. Bevonta azokat a beszédaktivitásokat (speechactivity), amelyek inkább a társalgás, az ötletes társasági beszédfolyamok keretére

jellemzők. Igenám, de csak a keret, a beszédaktivitás specifikumának irányultsága változott a hagyományos lírai megszólaláshoz képest, de – mondhatni – a társalgás megszokott tartalmi vonatkozásai nem vonódtak be a módosított diszkurzivitásba. Ennek a költészetnek az anyaga eredetileg ugyanis konzervatív, előszeretettel alkalmazza a metaforikus beszédmódot. A mostani SMS-líra tulajdonképpen azon klasszicista jellegű hagyomány hypermodern folytatásaként is olvasható. Van itt laudáció Faludy Györgynek, akad együttérző levél a társ hogylétével kapcsolatban, lásd az Orbán Ottónak küldött SMS-t. Olvashatunk általános politikai helyzetértékelést, Határ Győzőhöz címezve, szellemes vagy kritikai SMS-eket világhelyzetről, irodalomról, stb. Ne feledjük, a klasszicista vers előszeretettel élt a közvetlen megszólítás alakzatával. Turczi is így tett. Ily módon a lírai én egy személyes jellegű én-te viszony inszcenírozásaként keletkezik, a témák is viszonyok olyan rendszerében, amely hangsúlyozottan az élet, a kultúra kérdéseivel, problémáival foglalkozik.

A megszólítottak rajzolják, éppen a megszólítás által a lírai én arcát, pontosabban portréját.

*Itt ülsz kezében egy egérrel
a monitor előtt. Nehéz pálya,
folyton tüzelnek rád. Már csak
1 életed maradt.*

*Ké: j erősítést, szól a bölcs. Nem apó,
s egy laza enterrel
támadásba lendülünk.*

(Itt ülsz – maga-magának)

Sajnos nem ad támpontot a szöveg, kik támadják a lírai ént. A sértésre adott harcias válasz gesztusa egyébként már korábban is jellemző volt Turczi versbeszédhelyzetére. Válogatott verseinek egyenesen a színpadias *Uram, nevezze meg a segédeit!* címet adta, amely címadás központi jelentősége külön értelmezést érdemelne. A fenti idézetben a jószándékú segítség képviselője, a bölcs (kedveskedő megszólítással) apó, lehet a lírai én másik oldala is. Ebben az esetben ez a költemény a kötet egyetlen önmegszólító verse. Maga a verscím is ezt támasztja alá: *Itt ülsz – maga-magának*. A bölcs apó az idős kor és a tapasztalat alakjaként jelenik meg, míg a lírai én másik fele kamaszos, éretlen, laza – a Turczi-féle

versvilágra jellemző kettősség ez. Érdekes, hogy több értelmező éppen a másikat, a bölcs és óvatos öregembert tartja Turczi „igazi” énjének, aki mintegy óvatosságból vesz fel éretlen gesztusokat, csak hogy védje sebezhetőségét, hogy álcázza magát. A több alkotói pályához való odafordulás is inkább ezt a *nagyon-is* érettséget sugalmazza, hiszen az éretlenség korlátoltsággal és naivitással járna, nem azzal a széles rálátással, amellyel Turczi a magyar irodalomra nézve bír.

Életszerű alakok vannak megszólítva, nem szerzői névhez tartozó szövegkorpuszok. A költő alakja az úgynevezett életművész szerepében tűnik fel, afféle high-tech klasszikus ő, aki sikeres, de meg kell küzdenie az elenséges rosszindulattal. Persze a kor körülményei között, úgymond, virtuális módon, a (mobiltelefon mellett) számítógép segédelmével.

Társasági költészet ez, annak a művelt szalonirodalomnak a hagyományába illeszthető, amely például virágzott a Felvilágosodás korában. Nem véletlen, hogy a 20. század magyar költészetéből ahhoz a Vas Istvánhoz kötődik a szerző, akinek lírájában szintén nagy súllyal esik latba az Észbe vetett hit. Ez a mentalitás hisz a kultúra megváltó erejében, abban, hogyha művelt emberek párbeszédbe bocsátkoznak, jobbá lesz a világ. Turczi valóban leleményesen újította meg és ezáltal tartotta fenn ezt a tradíciót. Feltűnik a pergő, szellemes lírai beszéd. A sziporkázó, frappáns találatok, megfigyelések. Turczi a kultúra embere, s éppen ez az, ami az életszerűségét adja ennek az eredendően humanisztikus lírának.

A költőnek az episztola műfaját a lírai megszólalásba emelő SMS 66 kortárs magyar költőnek című kötetét olvasván éppen a fent említett hitelenség a szembetűnő, Turczi megtalálta azt a formát, amelyben sikerült feloldania versvilágának korábbi ellentmondását világkép és poétika között. Ezenkívül Turczi korábbi költeményeit inkább a bőbeszédűség fenyegette, most kifejezetten jót tett költészetének a szűkszavúságot megkövetelő SMS-forma, amely a lírai közbeszédben inkább a lakonikus hangvételi megszólalást indukálja. Mindez sűrítésre, lényegkiemelésre készítette a költőt. Arra, hogy erős körvonalakkal lássa el e megszólalások gesztusértékét, kiemelje a hangsúlyokat, elősegítse a rövid szentenciák kiemelését.

A nagyon jól sikerült kötetnek több olvasata is lehetséges. Az abszolút jelenlét, a logocentrizmus nagyon erős ebben a lírai világképben. Néhol valamilyen high-tech haikunak is felfogható egy-egy vers. Bár Turczi korábban kísérletezett ezzel a formával is, de ez is inkább sokszínűségét emelte ki egy alapvetően inkább áradó versbeszédnek. Az áradás

most a ciklusok hiányában jelentkeznek. Az egyes költemények így módon intenzív naplóírásnak is értelmezhető. A többféle olvasat lehetséges létrejövésében szerepe van a benne megszólított számos költői névnek is. Ha valaki nem ismeri őket vagy a hozzájuk tartozó alkotásokat, akkor egyfajta lírizált levélregénynek is olvashatja Turczi István mostani kötetét. Ha valaki ismeri a szerzőket, jólesően csemegézhet az életművekből ismert mondatok, képek köré írt SMS-szövegekből. De olvasható a könyv egyetlen személy, Turczi István, belső beszédének, a világról szóló meditációjának is, amely kifejezetten intelligens és sokrétű tudással rendelkezik az élet dolgait illetően.

(Orpheusz kiadó, 2002)

**Krúdy Gyula szobra Szécsényben
(Boda Gábor, 1968)**